

NATURHISTORISK MUSEUMS FORMIDLING AV URIKTIG INFORMASJON

OPPSPINN FRA PETTER BØCKMAN SKADER ZOOLOGIFAGETS OMDØMME

AV VIGGO REE

De tre naturhistoriske museumsbygningene i Botanisk hage på Tøyen i Oslo ble oppført og åpnet for publikum på begynnelsen av forrige århundre. Personer som zoologen Collett, geologen Brøgger og botanikeren Wille preget den museale utviklingen den første tiden. Blant andre kjente navn utover på 1900-tallet var zoologene Natvig og Vik, geologene Barth og Dons, paleontologene Heintz og botanikeren Nordhagen. Formidling av fagkunnskap var en bærebjelke for alle som representerte universitetsmuseene. Den kunne allmennheten stole på fordi de ulike institusjonene ble akademisk ledet av professorer som baserte sitt arbeid på fakta.

Museene på Tøyen var institutter ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet (Mat-Nat-fakultetet), Universitetet i Oslo. Geologisk museum huset to separate institutter – Mineralogisk-geologisk museum og Paleontologisk museum. Fra midten på 1960-tallet ble de åpne utstillingene i første etasje på Botanisk museum omgjort til bibliotek, og var fra dette tidspunktet ikke lenger tilgjengelig for publikum. I den botaniske hagen ligger også Klimahuset, Victoriahuset, Palmehuset og Tøyen hovedgård. I 1999 ble instituttene på de tre museene én enhet på nivå med fakulteter direkte underlagt universitetets ledelse. Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage endret i 2005 navn til Naturhistorisk museum. I 2011 fikk

Zoologisk museum, Geologisk museum og Botanisk museum de nye navnene Robert Colletts hus, Waldemar C. Brøggers hus og Johannes Lids hus. Til daglig kalles de Colletts hus, Brøggers hus og Lids hus. Endringsprosessen førte til mer styring under nye ledelsesnivåer. Forskningen og formidlingen ble skilt og sidestilt i ulike seksjoner. Resultatet ble at formidlingen ikke lenger ble ledet av forskerne. De kvalitetsstyrte institusjonene ble erstattet med systemer der kvantitet og antall medieoppslag, likes og klikk ble viktigere enn kompetent sakkyndighet. Det ble heller ikke mulig for fagmiljøene å irettesette de ansvarlige for formidlingsblundere og feilinformasjon.

▼
Deltakere under en zoologisk kongress utenfor Zoologisk museum på Tøyen i Oslo i 1953. Museet ble åpnet for publikum i 1910. Foto: Wilhelm Råger.

UTADRETTET VIRKSOMHET SOM SHOW
Petter Bøckman dukket opp i mediene som museums lærer ved de naturhistoriske museene på Tøyen i 2002 etter avsluttet cand.scient.-grad på amfibier samme år. Senere ble han omtalt som zoolog og universitetslektor ved museenes/museets Seksjon for utadrettet virksomhet. For en ledelse som var mer opptatt av medieopptredener og underholdning enn fag- og kvalitetsperspektiver var Bøckman en perfekt informant – til tross for tidvis nonchalante passiarer, unøyaktigheter og merkelige påstander.

I 2006 markerte Bøckman seg i NRKs program «Frokost-TV». Da var det mange – både fagfolk og naturkyndige personer

– som merket seg hans utradisjonelle framføringer med lystige proklamasjoner fulle av feil og forunderligheter. Det omfattet bl.a. opplysninger om delfiner og en utstoppet slagugle som zoologen påsto var en kattugle. Den 1. november 2006 sendte Bøckman meg en mail der han skrev: «Jeg må lære meg at jeg aldri skal snakke om fugler». Året etter fortsatte han imidlertid med det reneste visvas om bl.a. skallet ibis og vandrefalk i det samme NRK-programmet. Mange ornitologiinteresserte reagerte på innslagene ved å henvende seg til Kringkastingen.

BØCKMANS HEMMELIGHETER

Fra november 2016 til desember 2019 var Bøckman med i NRKs programserie «Ut

► Professor Rolf Vik (venstre) var bestyrer ved Zoologisk museum i Oslo fra 1965 til 1985, og bl.a. sjefsøkolog i Miljøverndepartementet i 1972-74. Hver gang han foreleste eller uttalte seg til mediene var opplysningene bygget på solid fagkunnskap og fakta. Fotografiet ble tatt i tilknytning til 15-årsjubileet til Det Norske Svalbardselskap i Oslo den 8. desember 1987 – i en samtale med Kronprins Harald. Under dette jubileet ble Kong Olav V utnevnt til Svalbardselskapets første æresmedlem. Diplomet var utferdiget av artikkelforfatteren. Vik satt i en årrekke i selskapets styre. Han døde 81 år gammel i 1999. Foto: Viggo Ree.

i naturen». Det regelmessige innslaget het «Petter Bøckmans hemmeligheter». Programleder Kari Toft satt inne på zoologens kontor i Brøggers hus på Tøyen og stilte høytidelige spørsmål om dyrenes egenskaper. Og Bøckman boltret seg med volumiøse svar og framvisning av knokler, fjær, utstoppete dyr o.l. På dette tidspunktet hadde denne fjernsynsserien blitt såpass useriøs og uinteressant at jeg som mange andre faunainteresserte ikke lenger så regelmessig på programmene. Om det skulle være noe av betydning var det til enhver tid mulig å overvære innslag i reprise.

En desemberdag i 2018 fikk jeg et tips om at Bøckman hadde kommet med en rekke merkelige opplysninger om vandrefalk i «Ut i naturen»-sendingen den 4. desember. Temaet var trøbbel. Denne ble søkt opp via datamaskin og gjennomgått, og et innslag om denne falkearten i Bergen kom mot slutten av programmet. Sveinung Klyve i Hordaland fylkeskommune ble intervjuet, og det ble opplyst at vandrefalken oppholdt seg i byen gjennom hele vinteren – og at den forsvant i mars og var borte de neste seks månedene for hekking. Temaet vandrefalk

ble fulgt opp i innslaget med Bøckmans hemmeligheter. Der hadde programleder Kari Toft følgende kommentarer og betimelige spørsmål:

Vandrefalken i Bergen har tydeligvis funnet seg et jaktterreng i byen. – (annet innslag) – Men tilbake til denne vandrefalken – fylkesfalken i Bergen. Den er der utenom hekkesesongen. Hvorfor er den ikke der når den skal ha egg og unger?

Petter Bøckman svarte med å røpe følgende hemmeligheter (som han må være den eneste med «fagkunnskap» om):

Det er tre ting alle dyr må få til. De må finne mat, og så må de unngå å bli mat – og så må de få unger. Og falk den er fryktelig, fryktelig sky. Vi har holdt på å fange falk i godt over tusen år for å drive med sånn falkoneri for eksempel. Så det falken krever det er det vi kaller for effektiv ødemark – et sted hvor det aldri er folk. Finns byer hvor det hekker falk, men da hekker de på toppen av skyskrapere og sånne steder hvor det aldri er mennesker. Det er jo det. I Bergen er det for mye bergensere, vil jeg tro.

Det hekker falk i byer, men da på toppen av skyskrapere.

▼ Naturhistorisk museums universitetslektor Petter Bøckman orienterer om vandrefalk i NRKs fjernsynsserie «Ut i naturen» den 4. desember 2018. Skjermfotografi fra sendingen.

At vandrefalken er fryktelig sky er ikke noe folk som har studert eller arbeidet med arten har erfart. Den kan hekke like inntil steder med menneskelig tilstedeværelse. Det avgjørende er at den har en hekkeplass hvor f.eks. firbeinte predatorer ikke kommer til. Derfor hekker den fortrinnsvis på klippeavsatser i bratt fjellterreng, ofte med overheng. Slike plasser er det flust med i vårt land. Innen deler av utbredelsesområdet er reirplassene på bakken i store myrområder. I byer som London og New York hekker den på gesimser, i nisjer eller på avsatser på høye bygninger eller brokonstruksjoner – gjerne i hulrom eller utplasserte kasser skjermet mot nedbør. Vandrefalken forplanter seg følgelig ikke på toppen av skyskrapere. Per 2024 har arten enda ikke blitt påvist hekkende på bygninger i Norge. Tilbakegangen i bestanden i forrige århundre skyldtes primært miljøgifter, men også jakt og etterstrebelser av samlere av ulike slag. Falkefangsten i norske fjellområder i tidligere sekler har naturligvis ikke påvirket atferden til dagens hekkefugler. Innen

ornitologiske miljøer ble Bøckmans utsagn om vandrefalken som fryktelig sky mottatt med hoderystende undring eller trekk på smilebåndet.

NRK-INNSLAG OM MOSKUSFE

Den 12. september 2022 sendte NRK P2 et innslag om moskusfe i serien Ekko. Programleder var Martha Våge, og Bøckman var invitert som fagkyndig zoolog og ekspert på arten. Utgangspunktet var at moskusfe hadde nærmet seg folk i bl.a. Isfjorden i Møre og Romsdal og på Seterfjellet i Oppdal, Trøndelag. Flere dyr ble skutt denne høsten for å avverge konfliktfylte episoder. Det var derfor ikke uventet at radioinnslaget ville omhandle bestandstall og farlighet. Akkurat det kunne Bøckman med letthet ha sjekket opp i forkant dersom han manglet den kunnskapen. Både gjennom faglitteratur og internettsøk kan man raskt orientere seg om disse anliggender. Fra 2009 har den norske bestanden vært på over 200 individer, med opp til 283 dyr i 2011. I 2022 ble det registrert 214 moskusfe i den norske

fjellheimen. Det er også vel kjent at arten har drept og skadet folk i vårt land. Tap av menneskeliv fant sted da en 73-årig mann ble stanget i hjel av en moskusokse i Oppdal i Sør-Trøndelag i 1964, og i 1975 ble en 46 år gammel elgjeger drept av et individ i Bardu i Troms. Sistnevnte dyr hadde rømt fra en farm.

Martha Våge stilte i Ekko-programmet bl.a. følgende spørsmål: *Kor mange moskus finns det sann cirka i Norge i dag da?*

Bøckman svarte: *Antallet ligger på et sånt sted mellom 30 og 50 en plass. Men altså det er ikke mange. En håndfull liksom.*

I tilknytning til artens farlighet i forhold til mennesker uttalte Bøckman bl.a.:

Svensk turist som ble drept i Femundsmarka husker jeg – var guttunge da – moskus hadde – dette er ikke et ufarlig dyr – når dyr veier som sagt et par hundre kilo så kan de være ugreie å ha med å gjøre. – De er farligere på vinteren.

Disse opplysningene fra Bøckman viser en heller beskjeden kunnskap om arten. Det har ikke funnet sted noe dødelig moskusfeangrep på mennesker i Femundsmarka eller på svensk side – verken da han var guttunge på 1970-tallet eller i andre perioder. Da flokken på fem moskusfe vandret ut fra kjerneområdet på Dovre i 1971 ankom den Femundsmarka i begynnelsen av august, og få dager senere hadde dyrene kommet inn i Sverige. Dette ble starten på etableringen av artens forekomst i Rogen-Femundsmarka. Et par uker etter grensekryssingen var den svenske naturfotografen Kjell Larsson fra Funäsdalen på plass med sitt filmkamera. Han ble da angrepet av et dyr, men søkte tilflukt under en steinblokk. Under filmarbeid den 2. juni 1976 ble Larsson skadet av en moskusokse ved Strömgårdens stugby i Tänndalen i Härjedalen. Dette var en skamfering, men langt fra med dødelige konsekvenser. Moskusokser kan for øvrig komme opp i vektor på nær et halvt tonn.

En skriftlig henvendelse til Martha Våge via e-post med påpekning av feilopplysningene i programmet forble ubesvart. Det ble endog sendt i reprise etter min skriftlige orientering.

DYRELIVET I DEMILITARISERT SONE

I februar 2023 brakte Google «Street View»-bilder fra den demilitariserte sonen mellom

Nord- og Sør-Korea (DMZ). Her fikk man innblikk i floraen og faunaen i dette isolerte området. Journalist Louise Eberhard-Gran presenterte en artikkel i *Verdens Gang* den 26. februar 2023 under overskriften: *Koreagrensen: Unikt dyreliv i «ingenmannslandet»*. Petter Bøckman ble bedt om å kommentere faunaforekomster i denne grensesonen omtalt som en «involuntary park». Her er et utdrag av artikkelen:

– Det er et område som nesten ikke er berørt av mennesker av en politisk eller annen grunn. – Det skal ikke mer til enn at mennesker holder labbene unna, så eksploderer dyrelivet i et område, sier han. Bøckman forteller om spennende dyr i området: – DMZ huser det meste av bestanden av amurleopard, og det finnes sibirsk tiger der. Begge er blant de mest utrydningstruede pattedyrene i verden.

Opplysningene fra Bøckman om disse kattedyrene er fullstendig feil. Det finnes i dag verken amurleopard (*Panthera pardus orientalis*) eller sibirsk tiger (*Panthera tigris altaica*) i den demilitariserte sonen i Korea. De siste rester av disse bestandene eksisterer i de sørligste grenseområdene mellom Russland og Kina – hovedsakelig på russisk side. Hvordan var det mulig for Naturhistorisk museums universitetslektor å hevde noe slikt? En forklaring er at han i forkant hadde sjekket engelskspråklige artikler om faunaen i denne demilitariserte sonen, hvor det bl.a. framkommer at en kattedyrart som lever der er bengalkatt – også kalt leopardkatt. Underarten som er utbredt i Korea og arealene nordenfor er *Prionailurus bengalensis euptilurus*, som på engelsk heter Amur Leopard Cat. Og så har zoologen på Tøyen innbilt seg og hevdet at dette dreier seg om amurleopard.

En henvendelse til journalisten en drøy uke senere førte verken til svar eller oppretting av feilopplysningene i nettartikkelen.

KONGEØRNVRØVL PÅ DAGSREVIEN

Høsten 2024 fant det sted flere bemerkelsesverdige tildragelser mellom kongeørn og mennesker i deler av Sør-

Den unge kongeørnen som ved 15 anledninger oppsøkte mennesker på 13 ulike steder i løpet av en femdagersperiode ble fotografert og filmet flere ganger, her på Vardhøe i Dovre kommune i Innlandet ved 13-tiden den 6. september 2024. Foto: Svein Roger Ivarsen.

Norge. Den 3. september fikk en mann nærkontakt med og ble slått i bakken av en årsunge på Tørrisheisen ved Tyinkrysset i Vang kommune i Innlandet. Han fikk filmet en del av hendelsen, og deler av opptakene ble presentert av *Sogn Avis* dagen etter. Den 5. september brakte *Sogn Avis* en oppfølgende reportasje, og filmopptak ble denne

torsdagen også vist på nettsidene til TV2 og *Dagbladet*. I løpet av de to etterfølgende dager ble en mann påført skader i hodet og en arm av en ung kongeørn på Glittertind i Lom kommune i Innlandet – og en kvinne i Holtålen kommune i Trøndelag opplevde en lignende episode som førte til sår etter ørneklør på rygg og skulder. Den 7.

Den 8. september 2024 hadde NRK1 invitert Naturhistorisk museums universitetslektor Petter Bøckman til sendingen Dagsrevyen 21 som fagekspert i forbindelse med dekningen av ørneepisoden dagen før på Svorkmo i Orkland i Trøndelag. Skjermbilde fra sendingen.

september stupte en ungørn ned mot ei halvannet år gammel jente på et tun på Svorkmo i Orkland kommune i Trøndelag. Hun fikk skader i hodet av ørneklørne og ble sendt til sykehus for behandling. Fuglen ble avlivet på stedet. Mediene kom naturlig nok på banen og brakte fra ettermiddagen den 8. september en rekke nyhetsreportasjer om disse dramatiske og ekstraordinære opptrinnene. Oppslagene beskrev de ulike hendelsene som angrep. BirdLife Norges kongeørneekspert Alv Ottar Folkestad ble intervjuet om de fire episodene i flere av medieformidlingene denne søndagen – de første ved 16-tiden. Han ga uttrykk for at det var vanskelig å forstå hva som kunne være årsaken til den unormale oppførselen til de unge kongeørnene, for når arten virkelig angriper byttedyr blir klørne benyttet med betydelig styrke og effektivitet. Senere kom det inn supplerende meldinger om kongeørn som hadde oppsøkt og blant annet landet på mennesker i alt 15 ganger på 13 ulike steder i tilsammen fem kommuner i løpet av dagene 3.-7. september.

Redaksjonen i NRKs Dagsrevyen hadde fått tak i Bøckman til sin sending kl. 21 den 8. september i anledning ørnesaken. Med sine mangelfulle kunnskaper om rovfugler var mange naturlig nok spente på hva zoologen på Tøyen skulle komme med av opplysninger denne gangen. Nyhetsoppleser Ingvild Bryn var ansvarlig for introduksjonen om Svorkmo-episoden, og etter et innslag med Orkland-ordfører Hanne Nyhus fulgte intervjuet:

Ingvild Bryn: Zoolog Petter Bøckman – kva kan ha gjort denne ørnen så aggressiv?

Petter Bøckman: Ja, denne ørnen prøvde sannsynligvis rett og slett å ta jentungen. Den var sannsynligvis på jakt etter mat rett og slette. Mat i folk og. Og det er selvfølgelig traumatisk å oppleve. Det er heldigvis noe som ikke skjer veldig ofte.

Ingvild Bryn: Kor store krefter og kor stor fart er det i en ørn?

Petter Bøckman: Ja, det varierer jo veldig med ørnen. Dette her er en kongeørn. Og den kommer opp i – ja – 60-70 kilometer i stup. Og den kan ta med seg ganske mye. Nå er nok et barn av den størrelsen her litt i overkant av hva en ørn normalt vil få med seg. Og dette var en ung ørn, så jeg tror kanskje det var en som hadde bitt over litt mer enn han kunne tygge.

Ingvild Bryn: Dette angrepet i Trøndelag er ikke det eneste. Bør folk rett og slett være på vakt for at det kan skje slike angrep?

Petter Bøckman: I Norge så er jo det absolutt mest kjente av disse ørneangrepene Ørnerovet – 100 år siden – i 1923. Og det er liksom siste gang vi har hørt om en ørn som har forsøkt å ta folk. Det hender jo selvfølgelig at ørn tar lam og så videre. Men stort sett så er – mennesker er ikke naturlig mat verken for ørn eller noen av de andre rovdyrene. Så dette har nok vært en ung uerfaren ørn som har prøvd seg – og fikk svi for det.

Ingvild Bryn: Ja, takk til Petter Bøckman. Og ørnen vart altså avliva.

Kort tid etter NRK-sendingen kommenterte tidligere miljøjournalist Hallgeir B. Skjelstad opplysningene til Bøckman på sin Facebook-side, der han innledningsvis skrev: Hvor mye tøv er det mulig å presse inn på 61 sekunder? At universitetslektoren på Naturhistorisk museum var i stand til å kringkaste ytterligere ett minutt vås ut til dennorskebefolkningvarikkeoverraskende. Å hevde at rovfuglens utfall mot jenta på Svorkmo fant sted fordi menneskekjøtt ville være egnet som ørnemat under næringssøk er rimelig spesielt. Informasjon om at kongeørn kommer opp i hastigheter på 60-70 km per time under stup er også nokså langt fra virkeligheten, siden arten i slike situasjoner er målt til over 320 km per time. Når Bøckman trekker inn det såkalte Ørnerovet på Leka som det absolutt mest kjente av disse ørneangrepene, men at dette var siste gang man hadde hørt om en ørn som hadde forsøkt å ta folk – så vitner det om en zoolog som lever fullstendig i sin egen verden. Han har åpenbart ikke fått med seg at et samlet norsk ornitologimiljø gjennom snart et halvt århundre har konkludert med at havørn ikke kunne ha vært inne i bildet da den 3 år og 8 måneder gamle og 19 kilo tunge Svanhild Aminda Hansen forsvant og noen timer senere ble funnet uskadet i nærheten av et ørnereir på Leka i Nord-Trøndelag. Dette skjedde ikke i 1923, men i juni 1932 – og hendelsen er omtalt i en rekke

bøker og tusenvis av artikler og avisoppslag som Bøckman tydeligvis ikke har kjennskap til.

Etter hvert som briker falt på plass i løpet av første halvdel av september 2024 ble det klart at det dreide seg om det samme individet som var involvert i de ulike kongeørnepisodene. Studier av fjærdraktdetaljer på fotografier viste dette. I tillegg ble det mer og mer åpenbart at denne fuglen måtte ha bygget opp et positivt forhold til folk gjennom oppfostring i fangenskap. Ørnen var følgelig blitt preget av mennesker og oppsøkte disse for å få føde etter at den hadde kommet ut i naturen. Den kontaktsøkende atferden med bl.a. mattigging viste dette. Alv Ottar Folkestad presenterte grundig ørnesaken i de fem sørnorske kommunene under det nordiske kongeørnsymposiet i Torneå i Finland 4.-6. oktober 2024. Fra annet zoologihold ble det dessuten satt fokus på tidligere hendelser i tilknytning til menneskepregete kongeørner i ulike land. Av ukjente årsaker ble ikke saken anmeldt av Miljødirektoratet – til tross for at politiet var klar for å sette i gang etterforskning. Det hadde naturligvis vært av stor betydning om bakgrunnen for de alvorlige hendelsene hadde blitt klarlagt, ikke minst av hensyn til foreldrene til den skadete jenta på Svorkmo i Orkland. Mye av den spesielle mediedekningen med feilinformasjon ble følgelig aldri fulgt opp og kommentert på tilfredsstillende vis. Dette førte bl.a. til en spesiell tildragelse i en av Trøndelag-kommunene. Der hadde ansatte i en barnehage sett at ørn fløy over området, og varslet omgående den lokale viltneimda. Resultatet ble at en bevæpnet person satt vakt ved ulike anledninger før og etter årsskiftet for å hindre angrep på barn!

NY HVALBOM

Kristoffer Bøhn i Sabima har i flere år sendt ut e-poster til en gruppe med biologer og naturinteresserte mennesker som er engasjert i sjøpattedyr. Meldingene «Marine pattedyr i media» omfatter av og til også innslag om fisk. For tiden er det 31 personer som mottar disse e-postene. Den 17. september 2024 kl. 10:03 sendte Bøhn ut en nyhetssak om en død hval som hadde blitt funnet ved kyststien på Grunnane ved Drammensfjorden. Denne e-posten startet med: «Her er en utfordring til dere. Hvilken art er dette?» – og med henvisning til et oppslag i Svelviksposten den 13. september under overskriften «Emma fant død delfin ved kyststien: – Wow». To fotografier av

Emma fant død delfin ved kyststien: – Wow

DØD: Denne ligger langs kyststien fredag formiddag. Foto: Henrik Emil Brekke Larsen

Den døde nordspisshvalen som ble funnet ved kyststien på Grunnane ved Drammensfjorden i Buskerud den 13. september 2024, og som Naturhistorisk museums universitetslektor Petter Bøckman hevdet var en delfin. Faksimile/skjermfotografi fra reportasjen i Svelviksposten samme dag.

det døde dyret ledsaget utsendelsen. I reportasjen skrevet av Henrik Emil Brekke Larsen og Edvard Muli Langen gikk det fram at Naturhistorisk museums Petter Bøckman hadde blitt kontaktet, og han hadde fastslått at dette dreide seg om en delfin. Saken ble bl.a. offentliggjort samme dag i Lierposten og dagen etter i Røyken og Hurums Avis.

På ettermiddagen den 17. september svarte jeg e-postgruppens medlemmer, og dette var den første tilbakemeldingen Kristoffer Bøhn mottok i tilknytning til forespørselen om artstilørighet. Der skrev jeg: «For meg ser dette ut som en nordspisshval

Mesoplodon bidens», og jeg sendte med en oversikt over en del funn av arten i norske farvann samt informasjon søkt opp via Google. Jeg videresendte min e-post til Terje Lislevand ved Universitetsmuseet i Bergen, som jeg gjennom flere tiår har hatt kontakt med – bl.a. om fastsettelse av norske navn på nebbhvalarter. Han var enig med meg når det gjaldt artsbestemmelsen. Det døde dyret ble senere hentet av marinbiolog Pia Ve Dahlen og fraktet til Norges miljø- og biovitenskapelige universitet på Ås. I en reportasje av Bendik Cordt-Hansen i Svelviksposten 18. september under overskriften «Det var ikke en delfin som

lå ved kyststien: – Utrolig fascinerende» informerte også hun om at det dreide seg om en nordspisshval. Flere lokalaviser brakte senere denne nyhetsreportasjen på sine hjemmesider.

DOKUMENTASJONER OG RETORISKE FERDIGHETER

I tilknytning til eksemplene ovenfor er det viktig å minne om at utgangspunktet er Bøckmans egne utsagn og påstander. Disse er bare et lite utvalg av hans mange offentliggjorte opplysninger til allmennheten – dokumentasjoner av anførsler. Påpekning av feil og mangler i slike sammenhenger blir som regel imøtegått av ansvarlige for programopptredenene eller reportasjene, og blant det jevne publikum blir det gjerne oppfattet som urettferdig og urimelig på grunn av det generelt lave kunnskapsnivået om natur og dyreliv i befolkningen.

Det kan være fascinerende å være vitne til Bøckmans opptredener med sin varierte og friske retorikk. At ulike folk blir sjarmert av eksteriør og framtoning er naturlig. Imagebygging er en sentral faktor for alle som er knyttet til underholdningsbransjen. Utsagn framført bombastisk, lattervekkende og med ansiktsbevegelser og grimaser i tillegg til gestikulering med armer og hender avleder i all hovedsak oppmerksomheten fra innholdet i de verbale parader. For mange – om de får meldingene med seg eller ikke – virker det overbevisende og vekker begeistring enten budskapet er korrekt, fullt av selvfølgeligheter eller galt.

Jeg har vært i kontakt med personer som var så tilfredse med innslagene om Bøckmans hemmeligheter på NRK1 at de gledet seg til hver episode. Muntrasjonsverdien var betydelig. Det skyldtes at de tidligere ikke hadde vært vitne til så mye bajaseri og pjatt i et naturprogram på fjernsynsskjermen.

EN NY TIDSALDER

Det er flere grunner til at spredningen av gale opplysninger fra Bøckman ut til allmennheten har kunnet fortsette i år etter år – uten at noen har vært i stand til eller innlatt seg på å gjøre særlig mye med det. For mange fagansatte i ulike avdelinger på de naturhistoriske museene har dette medført stor frustrasjon. Ukorrekte og

gale kunngjøringer skader zoologifagets omdømme. Spredning av desinformasjon er i dag blitt et samfunnsproblem og en utfordring innen ulike miljøer. Avisene presenterer i begrenset grad debattinnlegg der klare feil blir påpekt. Kritikere av det offisielle narrative blir stigmatisert og stemplet. Vi lever i en tid dominert av konspirasjonsteorier, løgner, historieforfalskning, lovbrudd, korrupsjon, nettrull m.m. Politikere, byråkrater og samfunnsstopper neglisjerer bevisst vitenskapelige forskningsresultater og faktaopplysninger for å få gjennomslag for særinteresser og personlige gevinster. Det fører til at folk flest ikke lenger bryr seg om det ene eller det andre. Selv om kunnskap om natur og dyreliv i dag er lett tilgjengelig har vi gått inn i dumskapens tidsalder kjennetegnet av historieløshet, narraktighet, fjas og likegyldighet. Sannheten, klimaet, økosystemene og biomangfoldet er blant taperne når kritisk debatt uteblir.

FAGFELT MED HØY INTEGRITET

Mens feilinformasjon og kunnskapsmangel knyttet til biologi og natur i økende grad har preget de siste års nyhetsformidling, har man sett at kompetansen og bevisstheten innen andre fagfelt fortsatt er solid og betydelig. Utenriksreportere koblet til de store medieinstitusjonene viderefører kvalitetsskildringer og faktabudskap. Det er vanskelig å forestille seg at noen i disse posisjonene skulle bringe oppdiktete hendelser og løgner til publikum. Hadde eksempelvis ekspertkommentatorer innen sport og idrett slengt ut opplysninger om at Gjermund Eggen var en av våre beste stavhoppere, Fred Anton Maier ble vår fremste svømmer eller at antall spillere på et landslag i fotball er seks ville vedkommende umiddelbart måtte se seg om etter ny jobb. Men når det gjelder faunaen kan de mest besynderlige opplysninger serveres uten at særlig mange bryr seg. Og de som forsøker å påpeke feil og mangler blir tiet i hjel. Det er synd for faget og fagformidlingen fra kunnskapsinstitusjoner. Denne artikkelen i en litt kortere utgave ble i fjor sommer sendt til et annet faunatidsskrift, men etter lang tid kom det fram at mottakerne ikke ønsket eller turte å presentere den for medlemmene.

SVAR PÅ LESERINNLEGGET «OPPSPINN FRA PETTER BØCKMAN SKADER ZOOLOGIFAGETS OMDØMME»

AV BRIT LISA SKJELKVÅLE, MUSEUMSDIREKTØR VED NATURHISTORISK MUSEUM

Viggo Rees kritikk av museet og vår kollega Petter Bøckman er så alvorlig at det er nødvendig med et svar også fra museets ledelse. Det er helt riktig at vi er opptatt av å lage formidling som engasjerer og oppleves relevant for publikum, det reflekteres også i årlige besøksrekorder og evalueringer som viser både læringsutbytte og at publikum har gode opplevelser hos oss. Dette er en ønsket utvikling, og et arbeid vi vil fortsette med. Det er ikke det samme som at det vi formidler ikke er kvalitetssikret eller at forskere er avkoblet formidlingsarbeidet. Tvert imot er forskere ved museet involvert i alt fra forskningskommunikasjon og utstillingsarbeid til utvikling av publikumsprogram. Som et museum er formidling like viktig for oss som forskning og samlingsforvaltning, og vi er best når alle spiller på lag. En undersøkelse fra i fjor viser også at vi høyt ansett som kunnskapsinstitusjon.

Så til kritikken av Petter Bøckman. Petter er den av våre ansatte som er mest i media, og han uttaler seg i mange hundre medieoppslag i året. Som et universitetsmuseum etterstreber vi alltid at det vi formidler holder et høyt faglig nivå og at det våre ansatte sier til media er faglig korrekt. At det noen ganger blir feil er selvsagt uheldig, men av alle ganger Petter opptrer i media skjer det svært sjelden. Når det gjelder feil i mediene som ikke rettes opp etter at de er påpekt, er det noe de enkelte mediene må svare for. Petter er en kollega vi verdsetter høyt for hans enorme bidrag til museet og evne til å tilgjengeliggjøre zoologifaget for et stort publikum som den formidable formidleren han er. Han er en stor ressurs for museet, ikke minst på grunn av hans unike evne til å skape fascinasjon for dyr og natur på en engasjerende måte.

SVAR TIL VIGGO REE FRA PETTER BØCKMAN

At Viggo Ree ikke er så begeistret for meg har jeg visst lenge. Det startet med at jeg dreit meg ut med ei ugle jeg hadde fått med på Frokost-TV for mange år siden. Nå skal det sies at jeg hadde fått den utlevert som "kattugle", men jeg burde jo selvfølgelig sett at det var noe annet. Detaljert arts kunnskap om fugler, slik Ree har, har aldri vært mitt felt.

Siden den gang har det hendt det har dryppet inn stikk fra Ree når jeg har bommet på ett eller annet. Jeg snakker med

både journalister og vanlige folk stadig vekk, og som alle andre hender det at jeg gjør feil. Går man nøye gjennom alt jeg har sagt og gjort finner man sikkert flere unoter enn dem Ree nevner også.

Jeg får ta det som et kompliment at Ree synes jeg er viktig nok til å bruke så mye av sin tid til å tråle 20 år med mine uttalelser.

Med hilsen
Petter Bøckman